

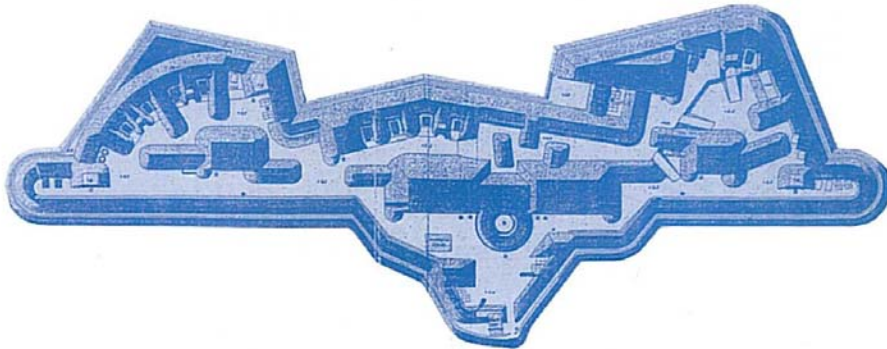

natuur dichtbij huis

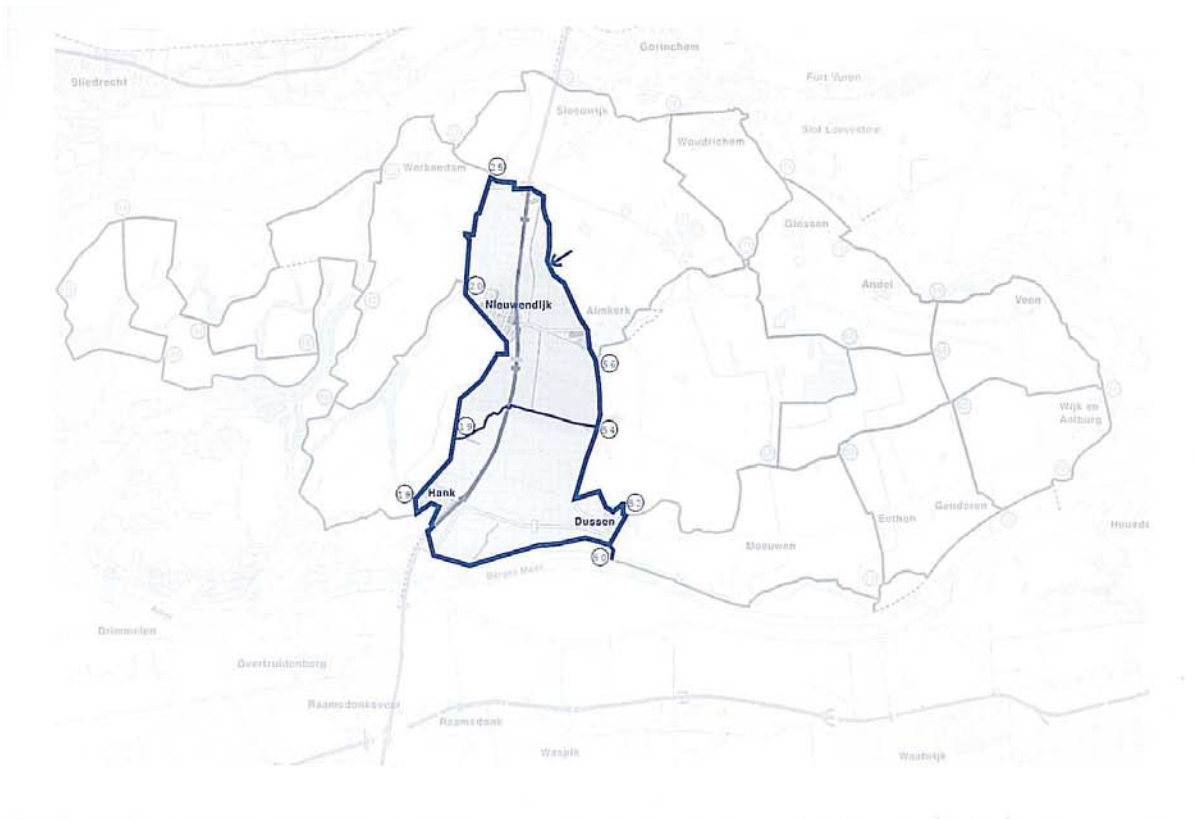
Brabants Landschap

KNOOPPUNTEN-FIETSROUTE 3

Land van Heusden en Altena

Dijken, Forten en Kazematten

Fort Altena

Direct gelegen aan de A27 ligt bij de Tol verscholen achter groen Fort Altena. Dit Fort werd gebouwd in 1848-1850 en moest de weg van Breda naar Gorinchem beschermen tegen de oprukkende vijand. Rond 1880 is het fort verbouwd en vergroot tot een langgerekt fort met een vooruitgeschoven bastion. Het staat sindsdien en tot voorkort te boek als het Fort aan de Uppelsche dijk.

- U fietst naar verkeersknooppunt De Tol en u slaat linksaf richting Almkerk en fietsknooppunt 56.

Langs de 'Uppelsche dijk' tot de Omloop stonden in het verleden overigens volop woningen. Bij het uitbreken van de Tweede Wereldoorlog werden alle woningen hier in brand gestoken ten behoeve van een vrij schootsveld.

Wipwatermolens

Iets voorbij Fort Altena liggen aan uw linkerhand twee wipwatermolens; de Uitwijkse molen uit ca. 1700 en de Zandwijkse molen uit 1699. Ooit stonden hier zeven wipwatermolens die de gecombineerde polders Uitwijk en Rijswijk bemaalden. Verder rijdend over de dijk richting watertoren, ligt vlak voor de toren de Uppelsche wiel die al dateert van voor 1321. Langs dijken liggen altijd her en der diepe wielen, vaak vormen ze het levende bewijs van weer een dijkdoorbraak.

Als de dijk na een doorbraak weer hersteld wordt, wordt deze vaak om de wiel gelegd. Vandaar de vele kronkeldijkjes in het rivierengebied.

Vorbij de watertoren ziet u aan uw linkerhand opnieuw een molen. Deze Oude Doornse molen uit 1720 is een achtkantige bovenkruier. Zowel in 1940 en 1945 als na de Watersnood in 1953 maalde de molen de polder droog.

Monumentale boerderijen

Als u na het passeren van de rotonde Almkerk inrijdt, kunt u vlak na de drempel even linksaf slaan voor een blik op een van de vele fraaie boerderijen die Almkerk rijk is. De boerderij aan de Achterstraat is een van de langste boerderijen in dit Almdorp. Terug op de dijk passeert u even later de monumentale villa 'Buitenwiel', gebouwd aan het einde van de 19e eeuw.

Na het verlaten van Almkerk, fietst u naar knooppunt 54. Even verderop langs de dijk aan uw rechterhand ziet de riante boerderij 'Dijk en Wielzicht' met zijn fraaie kroonlijst. Voor de boerderij ligt de Kornse Wiel op de plek waar in de 16e eeuw de Ganswijkse sluis lag.

-4-

Een sluis was altijd een kwetsbare plek in de waterkering, bij een doorbraak ontstond hier dan ook een diepe wiel in de Kornsche Dijk.

U fietst nog altijd op de oude zeedijk van 1461 en bij fietsknooppunt 54 wordt met een bord uitleg gegeven over de aanleg van die dijk.

► U vervolgt uw weg over de dijk richting knooppunt 52.

Klompensmakers

U passeert al snel een klompensmakerij. Op dezelfde locatie werd in 1874 door Arnoldus van Gennip en Johanna van Bokstel een klompensmakerij/annex leerlooierij gevestigd. Dussen vormde in de 19e eeuw een centrum voor de klompensmakerijen. De grondstof voor de klompen, populieren en wilgen, zijn in ruime mate aanwezig in de wijde omtrek van Dussen. In 1866 telde Dussen zo'n tien klompensmakerijen. De klompensmakerij van Van Gennip werd na 1900 voortgezet door de zonen Adrianus en Petrus. Op 20 februari 1911 brandde de schuur en de werkplaats van de Dussense klompensmaker Adr. Van Gennip af. De werkplaats werd weer opgebouwd en kleinzoon Piet van Gennip begon in 1932 in de klompensmakerij. De werkplaats werd rond de Tweede Wereldoorlog afgebroken en voortgezet in de naastgelegen boerderij. In 2002 is de nieuwe klompensmakerij geopend.

-5-

Kasteel Dussen

Bij het verlaten van de dijk fietst u verder over de Muilkerk langs het pittoreske riviertje de Dusse. Bij fietsknooppunt 52 ligt achter een front van statige populieren het lieflijke kasteel van Dussen. Gegrepen door de charmes van het kasteel schreef H. Donkersloot in de jaren 30 van de vorige eeuw de volgende dichtregels:

*"Blijf bij dit slot een wijle staan
Dat eeuwen op u stond te wachten
En schouw zin muren, torens, grachten,
Gedenk den tijd, die is vergaan."*

Het kasteel vindt zijn oorsprong in de 14e eeuw en kende vele bewoners en eigenaren die allen hun eigen bouwsels toevoegden. Van 1954 tot 1996 deed het kasteel dienst als gemeentehuis.

- ▶ Vanaf het Kasteel fiets u dwars door Dussen richting knooppunt 50. Na het fietspad op de dijk langs de Bergsche Maas fietst u richting knooppunt 18 verder door de polder en komt u in buurtschap Peerenboom.

-6-

Bergsche Maas

Op 14 december 1887 werd eerste fase van het graven van de Bergsche Maas aanbesteed; vanaf de Dussense Gantel tot het Holleke bij Keizersveer. In juni 1891 was het gereed en hadden de arbeiders 3.556.600 kubieke meter grond verzet. Het vak Hagoort-Dussen werd gemaakt tussen juni 1889 en april 1892. Overigens werd Dussen al voor de aanleg van de Bergsche Maas gescheiden van Noord-Brabant door de Scheislout en de Oude Maas. De Scheislout kon men passeren bij de Sluis in Dussen. De Oude Maas kon men oversteken met het Waspiksche Pontveer. Meer westelijk was er ter hoogte van de Voogdwerfsesteeg/Peerenboom een voetveer over de Scheislout. Reizigers naar Geertruidenberg of

Raamsdonkveer konden in de 19e eeuw oversteken met een handkabelpontveer bij 'Keizersveer'. In 1890 werd er een vrij varende stoomboot ingelegd tot in 1931 de gelijknamige brug geopend werd.

Watersnoodramp

Ter hoogte van nummer 7 aan de Peerenboom kunt u linksaf een doodlopend weggetje inslaan. Even later staat u aan het haventje opnieuw oog in oog met de Bergsche Maas.

-7-

Terug op de Peerenboom rijdt u even later het dorp Hank binnen. In de nacht van 31 januari op 1 februari 1953 verdwenen in dit dorp zes huizen in het allesverwoestende water. Maar liefst 22 mensen moesten vechten voor hun leven, zes van hen overleefden de Watersnoodramp niet. Aan de westkant langs de dijk zijn, tot in Werkendam, in 1957 betonnen muurtjes aangebracht om de golfslag van het water te breken.

Bij bestaande bebouwing worden coupures aangebracht in vier standaardmaten. Deze worden in tijden van hoogwater met schotbalken opgevuld.

- ▶ U komt uit bij knooppunt 18 waar u uw weg vervolgd naar knooppunt 19.

Biesbosch

De dijk langs Hank waar u nu fietst, is de jonge zeedijk die werd aangelegd in de jaren veertig van de 17e eeuw en gereed kwam in 1646. Zo werd het land dat verloren was gegaan na de St. Elizabethsvloed van 1421 weer langzaam teruggewonnen en de zee verder teruggedrongen. Langs die jonge zeedijk ontstonden de jongste dorpen in het Land van Heusden en Altena, te weten Hank en Nieuwendijk. Hank, in het verleden meer bekend als Mariapolder, werd gesticht rond 1850.

-8-

- ▶ Van knooppunt 19 rijdt u naar knooppunt 20.

Doorfietsend ziet u even later aan uw rechterhand een gebouw met het opschrift 'De Drie Sluizen'. Het water dat hetemaal omspoelt, is de laatste uitloper van de Alm, ooit een drukbevaren rivier dwars door het Land van Altena. Nu verborgen onder het wegdek liggen er in de dijk nog altijd drie sluizen met fraaie stenen bogen en zware houten deuren. Ooit werd hier het overtollige polderwater uit het land van Altena geloosd op de Biesboschkillen. In 1904 werd hier het stoomgemaal 'De Drie Sluizen' geopend.

U vervolgt de dijk tot fietsknooppunt 20. Bij dit knooppunt ziet u langs de dijk de Bakkerskil, ooit was hier een haventje van waaruit griendwerkers de Biesbosch introkken om daar een week lang in de grienden te hakken.

- ▶ U fietst richting knooppunt 25 en passeert even later de Papsluis uit 1815.

-9-

Papsluis

Nu ligt hij als een vis op het droge, maar ooit vormde hij het sluitstuk van de verdediging van Holland. De sluis is de meest zuidelijke inlaatsluis van de Nieuwe Hollandse Waterlinie die werd aangelegd in de 19e eeuw. Al in de Tachtigjarige oorlog werd voor de verdediging van het gewest Holland water ingezet om de vijand buiten de deur te houden.

Alleen bij gevechten in de Franse tijd faalde dit systeem; het water veranderde in de ijsskoude winter in ijs en zo kon de vijand door datzelfde water juist razendsnel doorstoten.

Fort Bakkerskil

De Papsluis is een zgn. waaiersluis, de ijzeren deuren konden onafhankelijk van het getij ter inundatie worden opengezet. De sluis werd verdedigd door het even verderop gelegen Fort Bakkerskil. Bij het Fort ziet u overigens dat de betonnen muurtjes langs de dijk zijn vervangen door houten muurtjes. Ook dit had te maken met 's lands verdediging. In een kring van het schootsveld rond de forten van de Nieuwe Hollandse Waterlinie mochten alleen houten gebouwen staan. Fort Bakkerskil werd gebouwd in 1878 en bestaat uit een bomvrij gebouw, kruitmagazijn en twee remises. Zowel in de Eerste als in de Tweede Wereldoorlog waren er soldaten gelegerd in Fort Bakkerskil.

-10-

Vervoornepolder

Voorbij Fort Bakkerskil en over het fietsbruggetje ligt aan uw linkerhand de Vervoornemolen uit de tweede helft van de 18e eeuw. De achtkantige schepradmolen bemaalde de 159 ha. grote Vervoornepolder die in 1552 werd bedijkt. Ook liggen er langs de dijk en verder in de polder zowel links als rechts diverse bunkers, ook wel kazematten genoemd. Ook deze vormden onderdeel van de Nieuwe Hollandse Waterlinie. Met het oog op de dreigende oorlog werden de kazematten tussen september 1939 en maart 1940 in hoog tempo gebouwd. Ze moesten dienen als bescherming voor de soldaten bij zware beschietingen. In 1940 al bleek dit volkomen achterhaald, de Duitse vliegtuigen konden ongestoord overvliegen.

- ▶ Bij knooppunt 25 slaat u rechtsaf de Schans in richting verkeersknooppunt de Tol alwaar u linksaf draait richting Fort Altena.

De dijk waarop u nu fietst, is de oude zeedijk. Na de Sint Elizabethsvloed lag het land in de wijde omgeving er troosteloos bij. Vele moest aan het watergeweld worden prijsgegeven. Pas rond 1450 was het gedeeltelijk drooggevallen, hetgeen aanleiding vormde voor de aanleg van de eerste dijk, die in 1461 gereed kwam. De dijk liep vanaf Dussen, via Almkerk, Werkendam naar Woudrichem.

-11-

In samenwerking met Toerisme & Recreatie Altena Biesbosch tot stand gekomen.

Tekst: Hannie Visser-Kieboom

Foto's: Rina Nieuwenhuizen